

πρέπει να προστεθούν και τὰ παράγωγά τους: σωτηρία=ΣΡΙΑ, ἀνθρώ-
πινος = ΑΝΙΝΟΣ κ.ά.

β) Ἡ ἀποκοπή ἢ ἡ αἰώρηση, πού χρησιμοποιοῦνται ὅταν συντομο-
γραφεῖται τὸ τελευταῖο τμήμα μιᾶς λέξης. Εἰδικότερα χρησιμοποιοῦνται:

— στὶς καταλήξεις τῶν πτώσεων καὶ τῶν προσώπων·

— στὶς προθέσεις, στοὺς συνδέσμους καὶ στὰ ἐπιρρήματα·

— σὲ ὁρισμένους ὅρους πού ἐπαναλαμβάνονται συχνά, ἀν καὶ στὴν περί-
πτωση αὐτὴ δὲν πρόκειται γιὰ γνήσια ἀποκοπή ἀλλὰ γιὰ σύμβολα πού
μποροῦμε νὰ τὰ θεωρήσουμε ταχυγραφικά.

γ) Ἡ συνένωση γραμμάτων, πού, ὅπως εἴπαμε ἤδη, μπορεῖ νὰ γί-
νει μὲ συμπλέγματα καὶ μὲ συνδυασμούς. Ὅρισμένοι συνδυασμοὶ ἐμφα-
νίζονται στὶς μεγαλογράμματες γράφες: ΗΜ=ΗΜ, ΗΝ=ΗΝ, ΜΝ=ΜΝ,
ΜΗ=ΜΗ, ΤΗΝ=ΤΗΝ. Μεγαλύτερη ὁμως σημασία παίρνουν στὴ μικρο-
γράμματη.

δ) Τὰ ταχυγραφικὰ σημεῖα ἢ τὰ σύμβολα ἀντικαθιστοῦν ὁλόκληρες λέ-
ξεις. Τὰ σύμβολα χρησιμοποιοῦνται κυρίως σὲ κείμενα μαθηματικά, ἱατρι-
κὰ καὶ ἀστρονομικά. Ἀρκετὰ γνωστοὶ εἶναι οἱ ὀβελοί, οἱ ἀστερίσκοι (μὲ
στιγμές ἢ χωρὶς στιγμές), οἱ παρενθέσεις (ἀντίσιγμα) καὶ τὰ διάφορα ση-
μεῖα πού χρησιμοποιήθηκαν ἀπὸ τοὺς Ἀλεξανδρινούς γραμματικούς στὶς
περιπτώσεις ὅπου ὁ ἀντιγραφέας ἦταν ἀνάγκη νὰ παραπέμψει κάπου ἢ νὰ
προσθέσει παρασελίδια σχόλια.⁵

Οἱ τρεῖς πίνακες πού ἀκολουθοῦν εἰκονίζουν τὶς πιδὺ συνηθισμένες μορ-
φές συντομογραφιῶν πού συναντοῦμε στὴ μικρογράμματη γράφη. Οἱ πί-
νακες αὐτοὶ ἀποτελοῦν ἀπλῶς ἓναν σχηματικὸ ὁδηγὸ γιὰ ὅσους ἀρχίζουν
νὰ μαθαίνουν τὴν ἐλληνικὴ παλαιογραφία. Γιὰ πολλὰ ἀπὸ τὰ σημεῖα πού
παραθέτουμε πλάι σὲ κάθε λέξη θὰ χρειάζοταν ἰδιαιτέρη ἐπεξήγηση, ἀφοῦ
σὲ κάθε περίπτωση ὑπάρχουν σημαντικὲς διαφορὲς ὡς πρὸς τὴν καταγωγή
καὶ τὸ σχηματισμὸ τους.

2. Σφάλματα τῶν ἀντιγραφῶν

Θὰ εἶναι, νομίζουμε, χρήσιμο νὰ παραθέσουμε ταξινομημένα σὲ εἶδη τὰ
πιδὺ σημαντικὰ ἀπὸ τὰ σφάλματα τῶν ἀντιγραφῶν, τὰ σφάλματα ἐκεῖνα
πούμποῦμε νὰ τὰ ἐντάξουμε κάτω ἀπὸ μιὰ συγκεκριμένη κατηγορία,
καὶ νὰ ἀφήσουμε κατὰ μέρος τὰ σφάλματα πού ὀφείλονται σὲ φανερὴ πρό-
θεση νὰ γίνῃ μεταβολὴ σὲ ἓνα κείμενο πού δὲν κατανοήθηκε καλὰ· στὴν
τελευταία αὐτὴ περίπτωση ἡ καθαρὴ παλαιογραφία ὑποχωρεῖ, καὶ δὲν
μποροῦν νὰ μᾶς βοηθήσουν παρὰ μόνο τὰ ὅπλα τῆς φιλολογίας, ὅπως ἡ

καταλήξεις	προθέσεις σύνδεσμοι ἐπιρρήματα	κοινόχρηστες λέξεις
αι	ἀπὸ	ἀδελφός
αν	γάρ	γράφεται
ας	διὰ	ἡμῶν
αις	ἐπὶ	κέντρον
ειν	καὶ	κεφάλαιον
ιν		κοινόν
ην		λέγειν
εν	κατὰ	λόγος
ες	μὲν	μάρτυς
ης	μετὰ	ὅσιος
ις	μήποτε	πάντα
εις	ὅτι	πόνος
μένος	οὖν	σημειῶσαι σημειωτέον
οις	πάλιν	σχόλιον
ον	παρὰ	τρόπος
ος	περὶ	φασὶ
ου	πρὸς	φησὶ
ουν	πρότερον	χορός
ους	πώποτε	χριστός
ων	πῶς	χρόνος
ως	ὑπὲρ	ώρα
	χωρὶς	ώραϊον